

<https://doi.org/10.31891/PT-2025-3-22>

УДК 373.2.04-056.264

Любов КОСТИК

кандидат філологічних наук, доцент,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
<https://orcid.org/0000-0002-9699-8607>

e-mail: l.kostyk@chnu.edu.ua

Ольга ПАЛАГНЮК

кандидат психологічних наук, асистент,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
<https://orcid.org/0000-0002-7501-8606>

e-mail: o.palahnyuk@chnu.edu.ua

ЕФЕКТИВНІ МЕТОДИ І ТЕХНОЛОГІЇ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНОЇ РОБОТИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

У статті проаналізовано результати дослідження ефективних методів корекційно-розвивальної роботи для підготовки дітей із мовленнєвими порушеннями до навчання у школі. У дослідженні використовувалися сучасні методи та технології корекційно-розвивальної роботи з дітьми з порушеннями мовлення. Формуючий етап дослідження передбачав впровадження спеціальних програм корекційної роботи, спрямованих на покращення мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення. Основна мета цього етапу полягала у використанні ефективних методик, які сприяли б покращенню звуковимови, розвитку фонематичного слуху, збагаченню словникового запасу та формуванню зв'язного мовлення. Програми були розроблені з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей, що дозволило оптимізувати процес корекції та досягти кращих результатів.

Перша програма ґрунтувалася на традиційних методах логопедичної роботи. Основний акцент був зроблений на постановці, автоматизації та диференціації звуків, що є необхідною складовою мовленнєвого розвитку. Друга програма, базувалася на інтерактивних методах роботи та включала елементи ігрової терапії. Основна увага приділялася створенню мовленнєвого середовища, де діти могли природним чином вдосконалювати свої мовленнєві навички. Зокрема, було застосовано ігрові логопедичні вправи, артикуляційну гімнастику, дихальні вправи, а також методи сенсорної стимуляції. Використовувалися інтерактивні методики, такі як казкотерапія та рольові ігри, що сприяють розвитку мовлення в природному середовищі. Для покращення фонематичного слуху застосовували вправи на розрізнення звуків, а для розвитку зв'язного мовлення – метод моделювання ситуацій. Особливу увагу приділяли роботі з дрібною моторикою. У комплексі ці методи сприяли підвищенню мовленнєвої готовності дітей до школи.

Ключові слова: методи сенсорної стимуляції, логоритміка, казкотерапія, дрібна моторика, метод моделювання ситуацій, ігрова терапія, інтерактивні методики, мультимедійні технології.

Liubov KOSTYK, Olha PALAHNIUK

Yuriy Fedkovich Chernivtsi National University

EFFECTIVE METHODS AND TECHNOLOGIES OF CORRECTION AND DEVELOPMENT WORK FOR THE PREPARATION OF CHILDREN WITH SPEECH IMPAIRMENT FOR SCHOOLING

The article derives the results of the study of effective methods of correction and developmental work for the preparation of children with speech impairments for schooling. The study used modern methods and technologies of correction and developmental work with children with speech disorders. The forming stage of the study involved the introduction of special programs of corrective work aimed at improving the speech development of preschool children with speech disorders. The main purpose of this stage was to use effective techniques that would help to improve sound, development of phonemic hearing, enrichment of vocabulary and the formation of connected speech. The programs were developed taking into account the age and individual characteristics of children, which made it possible to optimize the correction process and achieve better results.

The first program was based on traditional methods of speech therapy. The main focus was on the production, automation and differentiation of sounds, which is a necessary component of speech development. The second program was based on interactive methods of work and included elements of game therapy. The focus was on creating a speech environment where children could naturally improve their speech skills. In particular, playing speech exercises, articulatory gymnastics, breathing exercises, as well as sensory stimulation methods were applied. Interactive techniques, such as fairytale therapy and role -playing games that contribute to the development of speech in the natural environment, were used. To improve phonemic hearing, exercises were used to distinguish sounds, and to develop connected speech – a method of modeling situations. Particular attention was paid to work with fine motor skills. In the complex, these methods contributed to the increase of the speech readiness of children for school.

Keywords: methods of sensory stimulation, logarithmics, fairytale therapy, fine motor skills, method of modeling of situations, game therapy, interactive techniques, multimedia technologies.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Мовлення відіграє ключову роль у когнітивному, емоційному та соціальному розвитку дитини. Однак у сучасних умовах все більше дітей дошкільного віку мають порушення мовлення, що суттєво ускладнює їхню підготовку до школи. Несформованість мовленнєвих навичок може призводити до труднощів у засвоєнні навчального матеріалу, проблем у спілкуванні з однолітками та зниження самооцінки дитини.

Корекційно-розвивальна робота спрямована на подолання мовленнєвих порушень, розвиток комунікативних здібностей, когнітивних процесів та емоційно-вольової сфери дитини. Вона є важливим етапом підготовки до шкільного навчання, адже допомагає

дитині оволодіти необхідними навичками для подальшого успішного навчання. Саме тому дослідження ефективних методів корекційної роботи та їх впливу на шкільну готовність дітей з порушеннями мовлення є актуальним завданням сучасної педагогіки та логопедії.

Аналіз досліджень та публікацій

Проблему мовленнєвої підготовки дітей до школи досліджували такі науковці, як: А. Богуш, Н. Гавриш [1], Л. Калмикова [5; 6], Т. Бондаренко, Л. Трофименко [11; 12], І. Мартиненко [8; 9], О. Гаяш [2], О. Кононко, Н. Голуб [3], Т. Пироженко, В. Ільяна [4], Л. Малинович [7], Ю. Рібцун [10], О. Ласточкіна та ін. Вони акцентували увагу на розвитку мовленнєвого мислення, зв'язного мовлення та лексико-граматичних навичок, які є базовими для успішної шкільної адаптації. Інклюзивна мовленнєва підготовка розкривалася у дослідженнях Ю. Рібцун, яка наголошувала на необхідності адаптації освітніх програм для дітей з особливими освітніми потребами, важливості індивідуального підходу, врахування особливостей кожної дитини та взаємодії педагогів із батьками.

Дослідження науковців свідчать про значний інтерес до цієї проблеми у світлі сучасних викликів, з якими стикаються педагоги, і потребує комплексного підходу для покращення результатів мовленнєвого розвитку дітей.

Формулювання цілей статті

Мета статті – проаналізувати результати дослідження ефективних методів корекційно-розвивальної роботи для підготовки дітей із мовленнєвими порушеннями до навчання у школі.

Виклад основного матеріалу

Мовленнєві порушення у дошкільному віці можуть суттєво впливати на успішність дитини під час навчання у школі, її соціалізацію та психологічний комфорт. Саме тому важливо дослідити методи корекційно-розвивальної роботи, що сприятимуть покращенню мовленнєвих здібностей дітей та підвищенню їхньої готовності до навчання. Проведення експериментального дослідження дозволить оцінити ефективність різних підходів та виявити найбільш результативні методи.

У процесі дослідження використовувалися сучасні методи та технології корекційно-розвивальної роботи з дітьми, що мають мовленнєві порушення. Було застосовано ігрові логопедичні вправи, артикуляційну гімнастику, дихальні вправи, а також методи сенсорної

стимуляції. Використовувалися інтерактивні методики, такі як казкотерапія та рольові ігри, що сприяють розвитку мовлення в природному середовищі. Для покращення фонематичного слуху застосовували вправи на розрізнення звуків, а для розвитку зв'язного мовлення – метод моделювання ситуацій. Особливу увагу приділяли роботі з моторикою, оскільки дрібна моторика тісно пов'язана з мовленнєвим розвитком. У комплексі ці методи сприяли підвищенню мовленнєвої готовності дітей до школи.

Під час дослідження використовувалися метод спостереження та метод експерименту. Метод спостереження передбачав безпосередній моніторинг мовленнєвої діяльності дітей у різних комунікативних ситуаціях. Спостереження проводилося в умовах індивідуальної та групової роботи, що дозволило оцінити рівень мовленнєвого розвитку та комунікативні навички дітей у процесі взаємодії з однолітками та педагогами. Отримані дані допомогли визначити основні проблеми в мовленні дітей та спланувати корекційні заходи.

Метод експерименту, що включав порівняння результатів мовленнєвого розвитку дітей до та після застосування корекційно-розвивальних методик. Діти виконували серію тестових завдань, спрямованих на оцінку фонематичного слуху, звуковимови, зв'язного мовлення та лексико-граматичних навичок.

У дослідженні брали участь 20 дітей дошкільного віку з діагностованими порушеннями мовлення. Діти відвідували спеціалізовані логопедичні групи закладів дошкільної освіти. Дослідження також передбачало активну співпрацю з педагогами, логопедами та батьками, які допомагали впроваджувати корекційні вправи в домашніх умовах. Такий комплексний підхід дозволив отримати об'єктивні результати та оцінити ефективність обраних методів корекційно-розвивальної роботи.

На констатувальному етапі дослідження було визначено рівень мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення. Для цього проведено тестування, що охоплювало оцінку звуковимови, фонематичного слуху, лексико-граматичних навичок, зв'язного мовлення та загальної комунікативної компетенції. Дослідження показало, що лише 20% дітей мають достатньо сформоване мовлення для успішної підготовки до школи. У 40% дітей виявлено середній рівень розвитку мовлення, що характеризується недостатньою чіткістю вимови окремих звуків, труднощами в побудові речень та бідним словниковим запасом. Ще 40% дітей мали низький рівень мовленнєвого розвитку, що проявлялося у значних труднощах з

артикуляцією, порушенням граматичної будови мовлення та обмеженою здатністю висловлювати власні думки. Отримані дані підтверджують необхідність цілеспрямованої корекційно-розвивальної роботи, спрямованої на покращення мовленнєвих навичок дітей.

Аналіз звуковимови показав, що лише 25% дітей правильно вимовляють усі звуки рідної мови. У 50% дітей виявлені порушення вимови шиплячих, свистячих та сонорних звуків. Найбільш проблемними звуками були [р], [л], [ш], [ж] та [ч], їх неправильно вимовляли 60% дітей. Крім того, 30% дітей мали порушення у вимові африкат, таких як [дз] та [дж]. В окремих випадках спостерігалось змішування звуків або їх заміна іншими, що ускладнювало розуміння мовлення дитини. Наявність таких порушень свідчить про потребу у використанні спеціальних артикуляційних вправ та фонетичних ігор у корекційній роботі.

Дослідження рівня фонематичного слуху показало, що лише 35% дітей мають добре розвинені навички звукового аналізу та синтезу. У 45% дітей виявлено середній рівень, коли вони могли розрізняти лише частину подібних за звучанням звуків. Ще 20% дітей мали значні труднощі з розпізнаванням звуків, плутали їх або не могли визначити правильну звукову послідовність у словах. Це свідчить про необхідність систематичної роботи над розвитком фонематичного сприйняття через спеціальні вправи на слухове розрізнення та звуковий аналіз. Діти з низьким рівнем фонематичного слуху також мали труднощі в процесі засвоєння навичок письма та читання. Такі результати вказують на потребу у використанні методик, спрямованих на формування фонематичної обізнаності в дошкільному віці.

Результати дослідження зв'язного мовлення продемонстрували, що 30% дітей змогли побудувати логічно зв'язну розповідь за запропонованим зображенням. У 40% дітей виявлено труднощі з побудовою зв'язних висловлювань, вони використовували короткі фрази, не могли повноцінно розгорнути розповідь. Ще 30% дітей не змогли побудувати зв'язну розповідь, їхні висловлювання були уривчастими, містили значну кількість граматичних помилок. Причиною цього є недостатній розвиток словникового запасу, труднощі у граматичному оформленні висловлювань та проблеми з логічною послідовністю викладу думки. Такі дані підкреслюють необхідність роботи над розвитком зв'язного мовлення через сюжетно-рольові ігри, моделювання мовленнєвих ситуацій та використання вправ на опис та переказ.

Оцінка лексико-граматичних навичок виявила, що лише 25% дітей мають сформовану граматичну будову мовлення, що відповідає

віковим нормам. У 50% дітей спостерігалися помилки у вживанні відмінкових форм, узгодженні слів у реченні та побудові складнопідрядних конструкцій. 25% дітей мали значні труднощі у використанні лексичних засобів та граматичних категорій, що проявлялося в побудові неправильних фраз, плутанині у часах та формах дієслів. Це свідчить про необхідність використання спеціальних вправ на розвиток граматичної правильності мовлення, таких як мовленнєві ігри, вправи на узгодження слів та складання розповідей за опорними малюнками. Корекційна робота в цьому напрямку допоможе покращити здатність дітей до комунікації та полегшить адаптацію до шкільного навчання.

Підсумовуючи результати констатувального етапу, можна зазначити, що більшість дітей мають недостатній рівень мовленнєвої підготовки до школи. Лише 20% дошкільників мають високий рівень мовленнєвого розвитку, 40% демонструють середній рівень, а ще 40% – низький. Основними проблемами є порушення звуковимови, недостатній розвиток фонематичного слуху, труднощі у формуванні зв'язного мовлення та низький рівень граматичної компетенції. Це свідчить про необхідність комплексного підходу до корекційно-розвивальної роботи, що включатиме артикуляційні вправи, мовленнєві ігри, розвиток фонематичного слуху та формування зв'язного мовлення.

Подальший етап дослідження спрямований на впровадження розроблених корекційних заходів і оцінку їхньої ефективності.

Формуючий етап дослідження передбачав впровадження спеціальних програм корекційної роботи, спрямованих на покращення мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення. Основна мета цього етапу полягала у використанні ефективних методик, які сприяли б покращенню звуковимови, розвитку фонематичного слуху, збагаченню словникового запасу та формуванню зв'язного мовлення. Програми були розроблені з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей, що дозволило оптимізувати процес корекції та досягти кращих результатів.

Перша програма ґрунтувалася на традиційних методах логопедичної роботи, які включали артикуляційну гімнастику, дихальні вправи та роботу над звуковимовою. Основний акцент був зроблений на постановці, автоматизації та диференціації звуків, що є необхідною складовою мовленнєвого розвитку. Використовувалися спеціальні вправи для розвитку фонематичного слуху, що допомагали дітям розрізняти подібні звуки та правильно їх вимовляти. Окрему увагу було приділено розвитку дрібної моторики, оскільки її рівень безпосередньо впливає на формування мовлення. Робота проводилася в

індивідуальному та груповому форматі, що дозволяло забезпечити гнучкий підхід до навчання. Вправи та завдання поступово ускладнювалися, що давало змогу відстежувати прогрес кожної дитини. Регулярні логопедичні заняття сприяли закріпленню отриманих навичок та їх застосуванню в повсякденному спілкуванні.

Важливим компонентом першої програми була логоритміка, що поєднувала рухову активність із мовленнєвими завданнями. Ритмічні вправи, супроводжені промовлянням коротких фраз чи віршованих рядків, сприяли кращій координації артикуляційних рухів та формуванню чіткої вимови. Діти виконували завдання під музичний супровід, що сприяло покращенню темпу та ритму мовлення. Крім того, використовувалися вправи на розвиток дихання, що допомагало регулювати мовленнєве дихання та робило мовлення плавнішим. Особливу увагу приділяли вправам на розвиток слухового сприйняття, що включали розрізнення звуків за висотою, тембром та тривалістю.

Перша програма корекційно-розвивальної роботи на основі традиційних методів логопедичної роботи

1. Мета програми. Метою цієї програми було корекційно-розвивальне впливання на мовленнєвий розвиток дітей шляхом застосування традиційних методів логопедичної роботи. Зокрема, програма спрямована на постановку, автоматизацію та диференціацію звуків, розвиток фонематичного слуху та дихальних і артикуляційних навичок, а також на покращення дрібної моторики, що безпосередньо впливає на мовлення.

2. Завдання програми:

- Розвиток правильного вимовлення звуків через артикуляційну гімнастику та спеціальні вправи.
- Покращення фонематичного слуху, здатності розрізняти схожі звуки та правильно їх вимовляти.
- Розвиток дрібної моторики, необхідної для правильної артикуляції та загального мовленнєвого розвитку.
- Автоматизація правильної вимови звуків в різних комунікативних ситуаціях.
- Підвищення рівня мовленнєвої активності через інтерактивні завдання та ігри.

3. Структура програми. Програма складається з трьох основних блоків:

Блок 1: Артикуляційна гімнастика та дихальні вправи. Цей блок включає вправи для розвитку правильної артикуляції звуків. Спеціальні дихальні вправи допомагають дітям контролювати дихання,

що є важливим елементом правильної звуковимови. Артикуляційна гімнастика сприяє розвитку моторики мовного апарату.

Завдання:

- Артикуляційні вправи для розвитку окремих звуків (с, з, ш, ч, р).
- Дихальні вправи для контролю дихання та покращення вимови.
- Пальчикові ігри для розвитку дрібної моторики.

Блок 2: Постановка та автоматизація звуків. Основним завданням цього блоку є автоматизація правильної вимови звуків. У цей період діти працюють над чітким вимовлянням звуків у словах, словосполученнях та реченнях. Під час роботи використовуються спеціальні вправи, що допомагають дітям правильно вимовляти звуки навіть у складних комунікативних ситуаціях.

Завдання:

- Вимова звуків у складі слів і речень.
- Завдання на корекцію вимови звуків через вправи на автоматизацію.
- Виконання ігор, які сприяють розвитку мовлення та вимови в контексті.

Блок 3: Розвиток фонематичного слуху та диференціація звуків. У цьому блоці основна увага зосереджена на розвитку фонематичного слуху. Діти навчаються правильно сприймати звуки та розрізняти подібні звуки, що є основою для правильного мовлення.

Завдання:

- Завдання на слухову диференціацію подібних звуків (наприклад, «с» і «з», «ш» і «ж»).
- Ігри на розвиток фонематичного слуху та навички розрізнення звуків.
- Виконання вправ, спрямованих на розпізнавання та відтворення звуків.

4. Формат роботи:

- **Індивідуальні заняття:** проводяться для дітей, які мають складнощі з конкретними звуками або потребують індивідуального підходу до навчання.
- **Групові заняття:** включають колективні вправи, ігри та завдання, що сприяють розвитку мовлення та комунікації серед дітей.

5. Спостереження та корекція. Програма включала регулярні спостереження за прогресом кожної дитини. Для цього використовувалися індивідуальні записи результатів виконання завдань, що дозволяло відстежувати ефективність кожної вправи. В разі

необхідності програма коригувалася відповідно до результатів та індивідуальних потреб дітей.

6. Висновки. Робота, що проводилася за цією програмою, допомогла дітям розвивати мовленнєві навички шляхом поступового впровадження вправ на артикуляцію, фонематичний слух і звуковимову. Заняття в індивідуальному та груповому форматі сприяли не лише покращенню мовленнєвих навичок, а й розвитку комунікативних здібностей дітей.

Друга програма базувалася на інтерактивних методах роботи та включала елементи ігрової терапії. Основна увага приділялася створенню мовленнєвого середовища, де діти могли природним чином вдосконалювати свої мовленнєві навички. Для цього використовувалися сюжетно-рольові ігри, інтерактивні казки та моделювання життєвих ситуацій. Головною особливістю цієї програми було те, що діти навчалися мовленню через гру, що робило заняття цікавими та мотивуючими. Вони проходили в невимушеній атмосфері, що допомагало дітям долати мовленнєві труднощі без страху помилитися. Велика увага приділялася розвитку діалогічного мовлення, що сприяло покращенню комунікативних навичок. Педагоги активно залучали дітей до спільного обговорення ситуацій, що сприяло розвитку логічного мислення та зв'язного мовлення.

Додатково у другій програмі використовувалися мультимедійні технології, що включали інтерактивні завдання та комп'ютерні ігри для розвитку мовлення. Це дозволяло дітям працювати в індивідуальному темпі та отримувати миттєвий зворотний зв'язок про свої помилки. Мультимедійні завдання були спрямовані на формування правильної вимови, розвиток слухової уваги та розширення словникового запасу. Використання інтерактивних методик сприяло підвищенню зацікавленості дітей у навчанні та покращенню їхніх результатів.

Друга програма корекційно-розвивальної роботи на основі інтерактивних методів та ігрової терапії

1. Мета програми. Основною метою програми є розвиток мовленнєвих навичок у дітей через інтерактивні методи та ігрову терапію. Програма спрямована на створення природного мовленнєвого середовища, де діти через гру можуть вдосконалювати свої мовленнєві та комунікативні навички, а також розвивати логічне та зв'язне мовлення.

2. Завдання програми:

– Створення мовленнєвого середовища, яке дозволяє дітям вивчати мову природним шляхом.

- Розвиток діалогічного мовлення, що сприяє покращенню комунікативних навичок.
- Використання інтерактивних казок та рольових ігор для вдосконалення зв'язного мовлення.
- Моделювання життєвих ситуацій, що дозволяє дітям практикувати мовлення в реальних умовах.
- Покращення логічного мислення та розвитку мислення через обговорення різних ситуацій.

3. Структура програми. Програма складається з кількох ключових елементів, які сприяють інтеграції ігрових методів у навчальний процес:

- **Сюжетно-рольові ігри.** Діти беруть на себе різні ролі, що дозволяє їм практикувати мовлення в умовах різних ситуацій. Через ці ігри діти розвивають не тільки мовні навички, але й соціальні компетенції.

Завдання:

- Рольові ігри, що імітують повсякденні ситуації, такі як «Магазин», «Лікарня», «Кухня».
- Обговорення та створення історій за допомогою картинок або ляльок.

Інтерактивні казки. Казки, в яких діти беруть активну участь, відповідаючи на питання, обираючи подальші події або змінюючи розвиток сюжету. Це дає можливість розвивати уяву, зв'язне мовлення і логічне мислення.

Завдання:

- Спільне створення казок, де кожен учасник додає свою частину історії.
- Обговорення казок, де діти пояснюють дії персонажів та описують емоції.
- **Моделювання життєвих ситуацій.** Виходячи з реальних життєвих ситуацій, діти вчаться реагувати на них через мовлення, що дозволяє їм застосовувати свої мовні навички в реальному житті.

Завдання:

- Створення сценаріїв для різних ситуацій (наприклад, «Як я допомагаю мамі», «Що ми робимо в магазині?»).
- Розігрування ситуацій, що дозволяє вчити дітей правильно висловлювати свої думки.

4. Формат роботи:

– **Індивідуальні заняття:** дають можливість працювати з дітьми, які мають труднощі в мовленні, та створювати персоналізовані ситуації для корекції.

– **Групові заняття:** сприяють розвитку комунікативних навичок через спільні ігри та обговорення, а також дозволяють дітям навчатися один від одного в груповій взаємодії.

5. Спостереження та корекція. Програма передбачає постійне спостереження за прогресом дітей. Виходячи з результатів занять, педагог може коригувати підхід до роботи з дитиною, вибираючи відповідні ігрові методи для покращення мовлення. Всі завдання проводяться в невимушеній атмосфері, що дозволяє дітям вільно висловлювати свої думки та покращувати мовленнєві навички без страху помилок.

6. Висновки. Завдяки інтерактивним методам та ігровій терапії, діти активно вдосконалюють свої мовленнєві навички. Такий підхід допомагає створити комфортне мовленнєве середовище, яке сприяє розвитку комунікативних навичок, логічного мислення та здатності до зв'язного мовлення. Під час занять діти також мають можливість навчатися через гру, що робить процес навчання цікавим та ефективним.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Отже, за результатами дослідження було встановлено, що застосування спеціальних методик корекції дало змогу значно поліпшити мовленнєві показники дітей. Завдяки поєднанню традиційних та інтерактивних методів покращився рівень готовності дітей до шкільного навчання. Загалом формуючий етап довів ефективність системного підходу до корекційної роботи та важливість індивідуального підходу до кожної дитини. Отримані результати дослідження свідчать про ефективність корекційно-розвивальної роботи та її важливе значення у підготовці дітей до школи й сприятимуть розробці практичних рекомендацій для педагогів і логопедів.

Література

1. Богуш А.М., Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах : підручник; за ред. А.М. Богуш. Вид. 2-ге, доповнене. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2015. 704 с.

2. Гаяш О.В. Корекційно-розвивальна робота з дітьми з особливостями психофізичного розвитку : Науково-методичний посібник для вчителів інклюзивного навчання, асистентів учителів, соціальних педагогів, батьків. Ужгород : Інформаційно-видавничий центр ЗІППО, 2016. 120 с.

3. Голуб Н.М. Підготовка дітей із ЗНМ до навчання у школі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 7. С. 343-351.

4. Ільяна В.М. Особливості організації корекційної роботи вчителя-логопеда з розвитку фонематичних процесів у дітей молодшого шкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення. *Особлива дитина: навчання і виховання*, 2 (74), 2015. С. 45-52.

5. Калмикова Л.О. Перспективність і наступність в навчанні мови й розвитку мовлення дітей дошкільного і молодшого шкільного віку: психолінгвістичний і лінгвістичний виміри : навч.-метод. посіб. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2017. 448 с.

6. Калмикова Л.О. Формування у дітей старшого дошкільного віку мовленнєвої діяльності: діагностико-розвивальний комплекс : навч.-метод. посіб. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2016. 384 с.

7. Малинович Л.М. Корекційна спрямованість психологічної діагностики стану сформованості готовності до навчання. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 2. С. 132-141.

8. Мартиненко І.В. Проблема комунікативно-мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку з системними мовленнєвими порушеннями. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2014. С. 342-348.

9. Мартиненко І.В. Особливості комунікативної діяльності дітей старшого дошкільного віку з системними порушеннями мовлення: монографія. Київ : ДІА, 2016. 304 с.

10. Психолінгвістичні дидактичні технології діагностики і подолання мовленнєвих порушень у молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення : навчально-методичний посібник. Е. Данілавичюте, Л. Трофименко, В. Ільяна, Ю. Рібцун, З. Мартинюк, Г. Грибань. Інститут спеціальної педагогіки і психології НАПН України, 2022. 847 с.

11. Трофименко Л.І. Діагностика особливостей лексичної компетенції у дітей із тяжкими порушеннями мовлення. Теоретичне і методичне забезпечення навчання та виховання осіб із особливими освітніми потребами, 2019. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/718666>

12. Трофименко Л.І. Специфіка формування граматичної компетенції у дітей з тяжкими порушеннями мовлення. *Особлива дитина: навчання і виховання*, 2 (98), 2020. С. 64-73. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/723550>

References

1. Bohush A. M., Havrysh N. V. Doshkilna linhvodydaktyka: Teoriia i metodyka navchannia ditei ridnoi movy v doshkilnykh navchalnykh zakladakh: pidruchnyk; za red. A. M. Bohush. Vyd. 2-he, dopovnene. Kyiv: Vydavnychi Dim «Slovo», 2015. 704 s.
2. Haiash O.V. Korektsiino-rozvyvalna robota z ditmy z osoblyvostiamy psykhofizychnoho rozvytku: Naukovo-metodychnyi posibnyk dlia vchyteliv inkluzyvnoho navchannia, asystentiv uchyteliv, sotsialnykh pedahohiv, batkiv. Uzhhorod : Informatsiino-vydavnychiy tsentr ZIPPO, 2016. 120 s.
3. Holub N. M. Pidhotovka ditei iz ZNM do navchannia u shkoli. Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii. 2015. № 7. S. 343-351.
4. Iliana V.M. Osoblyvosti orhanizatsii korektsiinoi roboty vchytelia-lohopeda z rozvytku fonematychnykh protsesiv u ditei molodshoho shkilnoho viku z tiazhkymy porushenniamy movlennia. Osoblyva dytna: navchannia i vykhovannia, 2 (74), 2015. S. 45-52.
5. Kalmykova L. O. Perspektyvnist i nastupnist v navchanni movy y rozvytku movlennia ditei doshkilnoho i molodshoho shkilnoho viku: psykhohinhivystychnyi i linhvistychnyi vymiry: navch.-metod. posib. Kyiv: Vydavnychiy Dim «Slovo», 2017. 448 s.
6. Kalmykova L. O. Formuvannia u ditei starshoho doshkilnoho viku movlennievoi diialnosti: diahnostryko-rozvyvalnyi kompleks : navch.-metod. posib. Kyiv: Vydavnychiy Dim «Slovo», 2016. 384 s.
7. Malynovych L. M. Korektsiina spriamovanist psykhohohichnoi diahnostryky stanu sformovanosti hotovnosti do navchannia. Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnykh sprav. 2014. № 2. S. 132-141.
8. Martynenko I. V. Problema komunikatyvno-movlennievoho rozvytku ditei doshkilnoho viku z systemnymy movlennievymy porushenniamy. Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriia 19: Korektsiina pedahohika ta spetsialna psykhohohiia. 2014. S. 342-348.
9. Martynenko I. V. Osoblyvosti komunikatyvnoi diialnosti ditei starshoho doshkilnoho viku z systemnymy porushenniamy movlennia: monohrafiia. Kyiv: DIA, 2016. 304 s.
10. Psykhohinhivystychni dydaktychni tekhnolohii diahnostryky i podolannia movlennievych porushen u molodshykh shkolariv z tiazhkymy porushenniamy movlennia: navchalno-metodychnyi posibnyk. E. Danilavichutie, L. Trofymenko, V. Iliana, Yu. Ribtsun, Z. Martyniuk, H. Hryban. Instytut spetsialnoi pedahohiky i psykhohohii NAPN Ukrainy, 2022. 847 s.
11. Trofymenko L.I. Diahnostryka osoblyvostei leksychnoi kompetentsii u ditei iz tiazhkymy porushenniamy movlennia. Teoretychne i metodychne zabezpechennia navchannia ta vykhovannia osib iz osoblyvymy osvithnimy potrebamy, 2019. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/718666>
12. Trofymenko L.I. Spetsyfika formuvannia hramatychnoi kompetentsii u ditei z tiazhkymy porushenniamy movlennia. Osoblyva dytna: navchannia i vykhovannia, 2 (98), 2020. S. 64-73. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/723550>